

Introducción á Filoloxía Románica

Guía didáctica ECTS

Curso 2007-2008

1. DATOS DESCRIPTIVOS DA MATERIA

- Nome e código: Introducción á Filoloxía Románica (701104)
- Tipo de materia (troncal / obrigatoria / optativa / libre configuración):
Titulación de Filoloxía Románica: materia troncal (1º ciclo, 1º curso)
Titulación de Filoloxía Italiana: materia optativa
- Ciclo e curso no que se imparte: 1º ciclo (1º curso)
- Número de créditos teóricos e prácticos: 6 créditos ECTS (4'5 teóricos + 1'5 prácticos)
- Duración: A / 1º C / 2º C: Primeiro cuadrimestre
- Prerrequisitos recomendados: Ningún
- Profesor(es) que a imparte(n): Mercedes Brea
- Lingua(s) en que se imparte: galego, español
- Horas e lugar de titorías: **despacho 203**. As titorías personalizadas, relacionadas coa implantación do sistema de créditos europeos (ECTS), terán lugar os luns de 12 a 14 horas.
Para consultas de calquera tipo, xoves e venres, de 16 a 18 horas.
· Teléfono de contacto: 981 563100, ext. **11829**
· e-mail de contacto: fgrom002@usc.es (recoméndase utilizar preferentemente este medio cando non se requira a presenza directa para as consultas de calquera tipo)

2. SENTIDO DA MATERIA NO PLAN DE ESTUDOS

Como o seu propio nome indica, esta materia pretende *presentar* os contidos fundamentais e as metodoloxías dunha titulación que ten por obxecto de estudo a realidade románica, tanto na súa vertente lingüística (diacrónica e sincrónica, pero sempre comparatista) como na literaria e no relativo á lectura, edición e interpretación dos textos manuscritos do Medioevo románico.

3. OBXECTIVOS DA MATERIA

A formulación dos seis primeiros temas do programa pretende servir de introducción concreta ás materias troncais e obrigatorias que serán estudadas con máis atención ao longo da titulación. Os catro restantes procuran familiarizar aos estudantes coa metodoloxía da Filoloxía Románica a través dun repaso á súa historia.

En conxunto, inténtase que o alumno asimile conceptos claves que lle permitirán adentrarse con éxito no estudo dos contidos e aspectos concretos que lle serán presentados de maneira progresiva e complementaria na totalidade do plano de estudos e que sexa capaz de interrelacionalos.

4. CONTIDOS, TEÓRICOS E PRÁCTICOS

1. Qué se entende por *Filoloxía Románica* (como titulación / como disciplina). Función, contidos, marco de estudio, ramas.

2. A *Lingüística Románica*. Concepto, delimitación espaciotemporal, contidos, metodoloxía. Entronque coa *Lingüística Xeral* e coas lingüísticas románicas particulares (*Lingüística Española, Lingüística Francesa, Lingüística Galega, Lingüística Italiana, Lingüística Portuguesa, ...*).

3. ¿*Literatura Románica (Medieval)* ou (*Historia das Literaturas Románicas*? Ámbito de estudio. Delimitación cronolóxica. Relación coa *Literatura comparada* e coas literaturas románicas particulares (*Literatura Española, Literatura Francesa, etc.*).

4. A edición e interpretación de textos. Principios básicos. Correntes metodolóxicas na crítica textual.

5. Aparición dos primeiros textos escritos en “lingua vulgar”. Características básicas (contexto, modalidade, contido, ...).

6. O *continuum* románico e a diferenciación lingüística. Problemas de clasificación e caracterización das variedades lingüísticas románicas.

7. Historia da metodoloxía en Filoloxía Románica (1). A Filoloxía Románica ata o século XIX (tratados occitanos, Dante, Humanismo, Racionalismo e Enciclopedismo). O problema das “linguas nacionais”. A percepción da orixe dos romances e do parentesco entre eles. A atención á literatura medieval. Os fundamentos da etimoloxía.

8. Historia da metodoloxía en Filoloxía Románica (2). Os “fundadores” da Filoloxía Románica: Raynouard, Schlegel, Diez, Meyer-Lübke, Gaston Paris, ...

9. Historia da metodoloxía en Filoloxía Románica (3). A Filoloxía Románica a partir de Saussure. Innovacións metodolóxicas da Filoloxía Románica (Dialectoloxía, Xeografía lingüística, Idealismo ...). Os estudos literarios e a ecdótica postlachmanniana.

10. Historia da metodoloxía en Filoloxía Románica (4). A Filoloxía Románica ante o cambio de milenio: estado da cuestión, aplicación das novas tecnoloxías ós estudos románicos.

5. BIBLIOGRAFÍA

(Cítanse unicamente algúns libros que, mantendo o carácter de “introducción”, axuden a adquirir unha visión clara das distintas facetas que presenta esta disciplina, así como algúns manuais cos que o estudante deberá ir familiarizándose ao longo dos seus estudos e algunha bibliografía complementaria para algúns temas do programa)

E. Auerbach, *Introduction aux études de Philologie romane*, Klostermann, Frankfurt, 1949.

D'A. S. Avalle, “La Critica testuale”, en *Grundriss der romanischen Literaturen des Mittelalters*, C. Winter, Heidelberg, vol. I, 1972, pp. 538-558.

A. M. Badia i Margarit, “Romania’, ‘romanitas’, ‘romanística’”, *Estudis romànics*, XXII, 2000, pp. 7-22.

F. Brambilla Ageno, *L'edizione critica dei testi volgari*, Antenore, Padova, 1975.

E. R. Curtius, *Literatura europea y Edad Media latina*, Madrid, FCE, Madrid, 1976 (2ª reimpresión).

W. D. Elcock, *Le lingue romanze*, Japadre, L'Aquila, 1975.

D. Fiorimonte, *Scrittura e filologia nell'era digitale*, Bollati Boringhieri, Torino, 2003.

J. Frappier, “Littérature médiévale et littérature comparée”, en *Grundriss der romanischen Literaturen des Mittelalters*, C. Winter, Heidelberg, vol. I, 1972, pp. 139-162.

J. E. Gargallo, *Les llengües romàniques*, Empúries, Barcelona, 1994.

J. E. Gargallo – M. R. Bastardas (eds.), *Manual de lingüística románica*, Ariel, Barcelona, 2007.

H. M. Gauger, *Introducción a la lingüística románica*, Gredos, Madrid, 1989.

C. di Girolamo (ed.), *La letteratura romanza medievale. Una storia per generi*, Il Mulino, Bologna, 1994.

J. Hewson, *Workbook for historical Romance Linguistics*, München, 1998.

J. Klausenburger, *Cooursebook in romance linguistics*, München, 2001.

J. M. Klinkenberg, *Des langues romanes: introduction aux études de linguistique romane*, Duculot, Paris, 1994.

Mª L. Meneghetti, *Le origini delle letterature medievali romanze*, Laterza, Bari, 1997.

W. Meyer-Lübke, *Introducción a la lingüística románica*, Hernando, Madrid, 1926.

D. Munteanu, *Breve historia de la lingüística románica*, Arco, Madrid, 2005.

W. Pöckl et alii, *Introducción a la lingüística románica*, Gredos, Madrid, 2004.

R. Posner e J. N. Green (ed.), *Trends in Romance Linguistics and Philology*, Mouton, The Hague, 1980-1993 (5 vols.).

R. Posner, *Las lenguas romances*, Cátedra, Madrid, 1998.

S. Reinheimer e L. Tasmowski, *Pratique des langues romanes*, Harmattan, Paris, 1997.

L. Renzi, *Introducción a la Filología Románica*, Gredos, Madrid, 1982

L. Renzi, *Nuova introduzione alla filologia romanza*, Il Mulino, Bologna, 1985.

L. Renzi – A. Andreose, *Manuale di linguistica e filologia romanza*, Il Mulino, Bologna, 2003.

A. Roncaglia, *Principi e applicazioni di critica testuale*, Bulzoni, Roma, 1975.

J. Rubio Tovar, *La vieja diosa. De la Filología a la posmodernidad*, Centro de Estudios Cervantinos, Alcalá de Henares, 2005.

F. Sánchez Miret, *Proyecto de gramática histórica y comparada de las lenguas romances*, München, 2001.

C. Segre, *Due lezioni di Ecdotica*, Scuola Normale Superiore, Pisa, 1991.

M. Selig et alii, *Le passage à l'écrit des langues romanes*, Narr, Tübingen, 1993.

C. Tagliavini, *Orígenes de las lenguas neolatinas*, FCE, México, 1981.

A. Vârvaro, *Identità linguistiche e letterarie nell'Europa romanza*, Salerno Editrice, Roma, 2004.

A. Vârvaro, *Linguistica romanza: corso introduttivo*, Liguori, Napoli, 2001 (2ª ed.).

A. Vârvaro, *Historia, problemas y métodos de la lingüística románica*, Sirmio, Barcelona, 1988.

A. Vârvaro, *Literatura románica de la Edad Media*, Ariel, Barcelona, 1983.

H. Walter, *La aventura de las lenguas en Occidente. Su origen, su historia y su geografía*, Espasa, Madrid, 1997.

W. von Wartburg, *Problèmes et méthodes de la linguistique*, PUF, Paris, 1968.

W. von Wartburg, *La fragmentación lingüística de la Romania*, Gredos, Madrid, 1979.

R. Wright, *Latín tardío y romance temprano (en España y la Francia carolingia)*, Gredos, Madrid, 1989.

6. METODOLOGÍA E RECURSOS

As clases presenciais adoptarán a forma de 'seminario', polo que será preceptivo realizar previamente as lecturas estipuladas para comentalas e debatelas entre todos, baixo a guía da profesora

Como “libro de texto” básico, utilizarase a obra de Renzi destacada na bibliografía, que haberá que completar seguindo as indicacións que figuran nesta guía.

Ademais, é necesario realizar a lectura crítica dun libro a elixir entre os que aparecen no listado que figura a continuación, do que se deberá presentar unha recensión escrita cunha extensión máxima de

tres folios e que será obxecto dun *control escrito* no mes de xaneiro de 2008:

- E. Auerbach, *Introduction aux études de Philologie romane*, Klostermann, Frankfurt, 1949.
- F. M. Bertolo (ed.), *Breve storia della scrittura e del libro*, Carocci, Roma, 2004.
- L. J. Calvet, *Historia de la escritura: de Mesopotamia hasta nuestros días*, Paidós, Barcelona, 2001.
- A. Castillo Gómez (coord.), *Historia de la cultura escrita: del Próximo Oriente Antiguo a la sociedad informatizada*, Trea, Gijón, 2002.
- G. Cavallo – R. Chartier (eds.), *Historia de la lectura en el mundo occidental*, Taurus, Madrid, 1997.
- J. E. Gargallo – M. R. Bastardas (eds.), *Manual de lingüística románica*, Ariel, Barcelona, 2007.
- A. Martinet, *Economía de los cambios fonéticos. Tratado de fonología diacrónica*, Gredos, Madrid, 1974.
- A. Martinet, *Evolución de las lenguas y reconstrucción*, Gredos, Madrid, 1983.
- W. Meyer-Lübke, *Introducción a la lingüística románica*, Hernando, Madrid, 1926.
- C. Tagliavini, *Orígenes de las lenguas neolatinas*, FCE, México, 1981.
- A. Vârvaro, *Historia, problemas y métodos de la lingüística románica*, Sirmio, Barcelona, 1988.
- B. E. Vidos, *Manual de lingüística románica*, Aguilar, Madrid, 1973.
- H. Walter, *La aventura de las lenguas en Occidente. Su origen, su historia y su geografía*, Espasa, Madrid, 1997.
- W. von Wartburg, *Problèmes et méthodes de la linguistique*, PUF, Paris, 1968.
- W. von Wartburg, *La fragmentación lingüística de la Romania*, Gredos, Madrid, 1979.

Tendo en conta que é preceptivo facer lecturas diversas, así como dar conta da comprensión dun libro, estímase que o tempo de traballo persoal que debe desenvolver un estudante para superar a materia é o seguinte:

- a) clases presenciais: 45 horas
 - b) titorías personalizadas: 15 horas
 - c) lecturas: 50 horas
 - d) elaboración de comentarios e preparación do control de lectura: 40 horas
- Total: 150 horas (25 h./crédito)

7. SISTEMA DE AVALIACIÓN

Están previstas dúas modalidades de avaliación:

- 1) **Avaliación continua:** Dado que a materia vén adaptada ao sistema ECTS, resulta imprescindible a asistencia ás clases e a participación activa no desenvolvemento das mesmas, con comentarios e discusións a partir das lecturas que se irán sinalando

progresivamente, de acordo coa programación que figurará explicitada na “guía didáctica”.

A avaliación progresiva representará o 75 % da nota final, e a suma da recensión máis o control de lectura do libro escollido o 25 % restante.

2) **Exame final:** Aqueles alumnos que teñan que cursa-la materia sen poder asistir ás clases (eventualmente, tamén os que non lograsen superala ao longo do cuadrimestre) terán a posibilidade de presentarse ao exame final na data sinalada pola Facultade, no que terán que responder a cuestións relacionadas con todos os temas do programa.

NOTA IMPORTANTE: A opción do exame final será a única posible para aqueles alumnos que non poidan asistir con regularidade ás clases.

8. OUTRAS INFORMACIÓNS DE UTILIDADE

1) A maneira máis axeitada de estudar a materia é distribuír o tempo dedicado á mesma de maneira proporcional ao longo de todo o cuadrimestre, sen esperar ao momento último de expoñer os comentarios, de realizar o control de lectura ou de preparar o exame, porque é necesario levar a cabo unha lectura moi detida dos textos para poder asimilalos de xeito gradual e complexo. O cronograma que se ofrece (pensado, naturalmente, para os alumnos que asisten regularmente ás clases) distribúe o tempo entre as 15 semanas lectivas, pero é evidente que pode reaxustarse se unha parte do traballo (a preparación do control de lectura, por exemplo) se realiza durante as vacacións de Nadal.

2) **Fichas de alumno:** Deberán estar entregadas, debidamente cubertas e acompañadas de fotografía, antes do día 15 de outubro de 2008.

Planificación do traballo

[Claves: AP = actividade presencial; T = clases teóricas; P = clases prácticas; TitP = titoría personalizada; LC = lecturas e comentarios; CL= preparación do control de lectura]

1ª semana

12 horas

Presentación do programa: 1 h (AP, T)

Tema 1

- AP (T,P): 2 h
- TitP: 2 h
- LC: 7 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 1:

Renzi, pp. 15-26
Gargallo, pp. 13-32
Vàrvaro, *Literatura*, pp. 7-13
Fiormonte, pp. 13-20
Rubio Tovar, cap. XV e XVI
Badia i Margarit (artículo completo)
Vàrvaro, *Identità*, pp. 5-27

2ª semana

10 horas

Tema 1

- AP (T): recapitulación: 2 h

Tema 2

- AP (T,P): 1 h
- TitP: 1 h
- LC: 6 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 2:

G. Tavani, « Filologia e Linguistica », *Studj Romanzi*, nuova serie, I, 2005, pp. 31-49.
Auerbach, pp. 15-22
Gauger, pp. 14-30
Pöck et alii, 11-16
Munteanu, pp. 9-36
Posner, pp. 25-59
Klinkenberg, pp. 17-27
Vàrvaro, *Linguistica*, pp. 7-22

3ª semana

10 horas

Tema 2

- AP (T,P) : 2 h
- TitP : 1 h

Tema 3

- AP (T,P) : 1 h
- LC : 6 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 3:

Auerbach, pp. 22-37
 Di Girolamo, pp. 11-16
 Meneghetti, pp. 3-17
 Frappier, pp. 139-162
 Rubio Tovar, cap. II
 Vårvaro, *Identità*, pp. 245-255

4ª semana

10 horas

Tema 3

- AP (T,P) : 2 h
- TitP : 2h

Tema 4

- AP (T,P) : 1 h
- LC : 6 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 4:

Renzi – Andreose, pp. 267-292
 Auerbach, pp. 9-15
 J. Monfrin, “Problèmes d’éditions de textes”, en *Actes du XVII Congrès Internationale de Linguistique et Philologie Romanes*, Université de Provence, Aix-en-Provence, 1986, vol. 9, pp. 353-364.
 A. J. Holden, “L’édition des textes médiévaux”, en *Actes du XVII Congrès Internationale de Linguistique et Philologie Romanes*, Université de Provence, Aix-en-Provence, 1986, vol. 9, pp. 377-382.
 A Valle, pp. 538-558
 Segre, pp. 33-53
 G. Tavani, “Filologia e crítica textual na edição das cantigas medievais”, en *Critique textuelle portugaise. Actes du Colloque (Paris, 20-24 octobre 1981)*, Fondation Calouste Gulbenkian, Paris, 1986, pp. 29-39.
 Rubio Tovar, pp. 40-62
 Vårvaro, *Identità*, pp. 567-612, 636-645

5ª semana

10 horas

Tema 4

- AP (T,P) : 2 h
- AP (P) : 1 h
- TitP : 1 h
- LC : 3 h
- Preparación clase práctica : 4 h

6ª semana

10 horas

Tema 5

- AP (T,P) : 3 h
- TitP : 1 h

- LC : 6 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 5:

Renzi, *Nuova introduzione*, pp. 235-264

Tagliavini, cap. VII

Pöckl et alii, pp. 30-35, 53-63

P. Koch, "Pour une typologie conceptionnelle et mediale des plus anciens documents / monuments des langues romanes", en M. Selig et alii, pp. 39-81.

Wright, pp. 9-13, 385-387

Meneghetti, pp. 3-17

Klinkenberg, pp. 153-154

Vârvaro, *Identità*, pp. 227-242

Vârvaro, *Linguistica*, pp. 111-125

7ª semana

10 horas

Tema 6

- AP (T,P) : 2 h
- AP (P) : 1 h
- TitP : 1 h
- LC : 4 h
- Preparación clase práctica : 3 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 6:

Renzi – Andreose, pp. 33-60

Auerbach, pp. 85-90

P. Bec, *Manuel pratique de philologie romane*, Picard, Paris, 1970-71, vol. II, pp. 472-473

Renzi, *Introducción*, pp. 211-264

Tagliavini, cap. VI

Posner, pp. 239-414

Pöckl et alii (apartados de "Presentación de las lenguas")

Munteanu, pp. 123-150

Material para clase práctica : mapas da Romania

Posner, pp. 19-23

Renzi – Andreose, pp. 295-306

Vârvaro, *Linguistica*, pp. 23-98

Vârvaro, *Identità*, pp. 75-108

Klinkenberg, pp. 157-159

8ª semana

10 horas

Tema 7

- AP (T,P) : 3 h
- TitP : 1 h
- LC : 3 h

CL : 3 h

Lecturas e comentarios obrigatorios para o tema 7:

Munteanu, pp. 37-62

Renzi, *Introducción*, pp. 29-52

Vârvaro, *Historia*, pp. 15-42
Rubio Tovar, pp. 19-40

9ª semana

10 horas

Tema 7

- AP (P) : 2 h
- Preparación clase práctica : 3 h

Tema 8

- AP (T,P) : 1 h
- TitP : 1 h
- LC : 2 h

CL : 2 h

Lecturas e comentarios obligatorios para o tema 8:

Munteanu, pp. 62-77
Rubio Tovar, pp. 94-117
Renzi, *Introducción*, pp. 53-121
Vârvaro, *Historia*, pp. 43-123

10ª semana

10 horas

Tema 8

- AP (T,P) : 2 h
- AP (P) : 1 h
- TitP : 1 h
- LC : 3 h

CL: 3

11ª semana

10 horas

Tema 9

- AP (T,P) : 3 h
- TitP : 1 h
- LC : 4 h

CL: 3

Lecturas e comentarios obligatorios para o tema 9:

Munteanu, pp. 77-121
Rubio Tovar, pp. 125-214
Renzi, *Introducción*, pp. 122-180
Vârvaro, *Historia*, pp. 125-295
Vârvaro, *Identità*, pp. 682-693

12ª semana

10 horas

Tema 9

- AP (T,P) : 1 h
- AP (P) : 2 h
- TitP : 1 h
- LC : 4 h

CL: 3 h

13ª semana

10 horas

Tema 10

- AP (T,P) : 3 h
- TitP : 1 h
- LC : 4 h

CL: 3 h

Lecturas e comentarios obligatorios para o tema 10:

Munteanu, pp. 151-163
Rubio Tovar, pp. 217-448
Renzi, *Introducción*, pp.
Fiormonte, pp. 23-245

14ª semana

10 horas

Tema 10

- AP (P) : 2 h
- AP : Proba escrita (CL) : 1 h
- TitP : 1 h
- LC : 2 h

CL: 4 h

15ª semana

8 horas

Tema 5

- AP (recapitulación contidos fundamentais) : 2 h
- AP (comentarios control lectura): 1 h
- TitP : 1 h
- LC : 3 h